

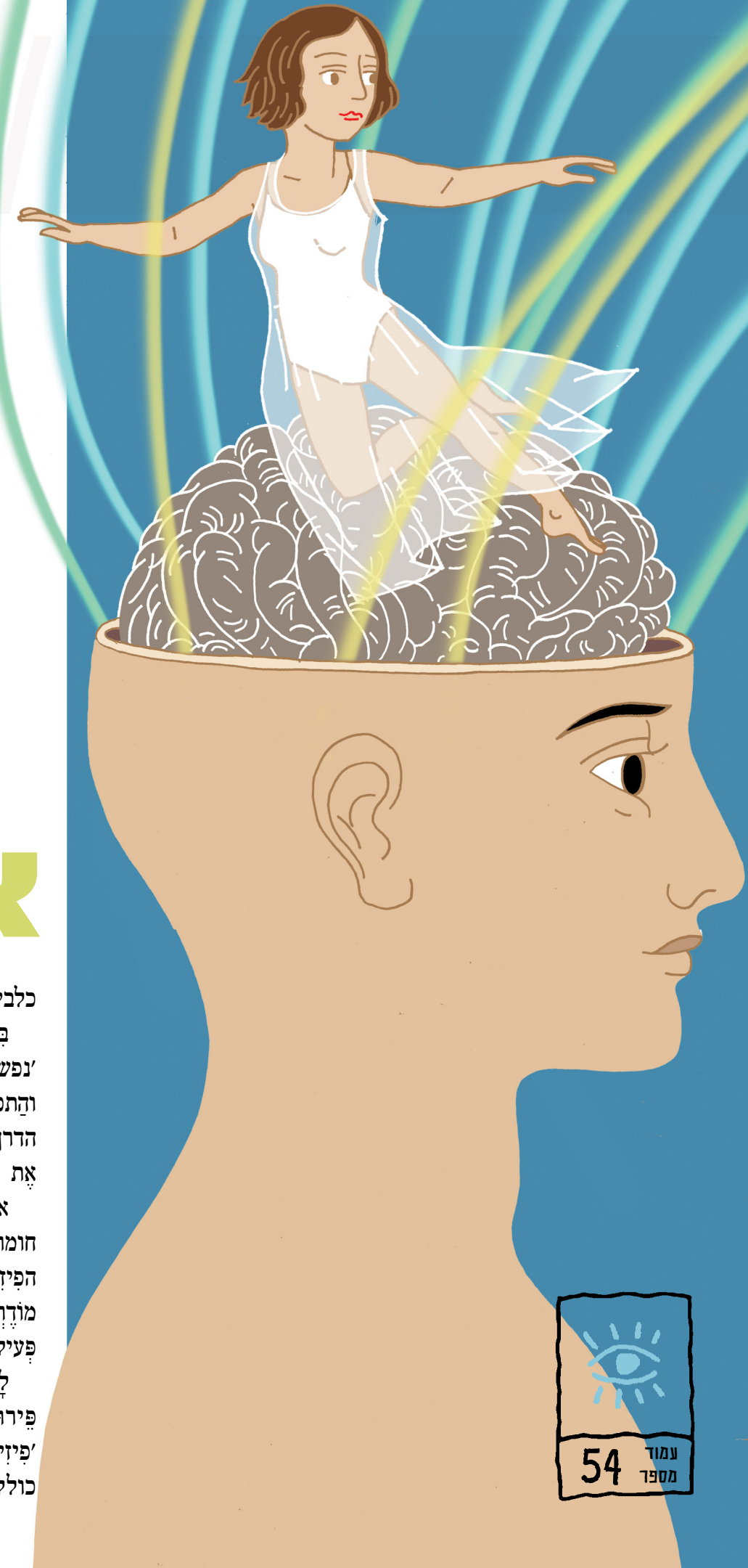
האם הנפש אינה אלא פעילות מוחית?

מהי הנפש?

כתבה: ליעד מוזריק

איירה: מירה פרידמן

אנחנו חושבים שבני האדם שונים מדברים דוממים, כמו פיסאות, סלעים או עננים, כי להם אין נפש ולנו יש. אבל מה זה אומר? האם לבעלי חיים וצמחים, כמו כלבים או עצים, יש נפש? ואיך אפשר לבדוק את זה? במרוצת ההיסטוריה ניתנו כל מיני הגדרות למושג 'נפש'. פיוס ההגדרה המקובלת היא 'מכלול החוויות והתכונות הפסיכולוגיות שלנו: הרגשות והרצונות שלנו, הדרך שבה אנחנו חושבים והאופן שבו אנחנו חווים את העולם'.

אחת השאלות הגדולות בקשר לנפש היא 'האם הנפש חומרית', כלומר, האם היא חלק בלתי נפרד מהעולם הפיזיקלי ומצייתת לחוקי הפיזיקה או לא. במונחים מודרניים יותר אפשר לשאול 'האם הנפש אינה אלא פעילות הנעשית במוח, או שהיא משהו נפרד מהמוח'. לעמדה המניחה נפרדות קוראים 'דואליזם' ('דו' פירושו 'שניים'), והעמדה המנוגדת לה נקראת 'פיזיקליזם'. לפי הפיזיקליזם, כל התופעות בעולמנו, כולל הנפש, כפופות לחוקי הפיזיקה, ולכולן יש

הסבר פיזיקלי.

סקרים מראים שרוב בני האדם הם דואליסטים וסוברים שהנפש איננה חומרית, ואילו רוב אנשי המדע והפילוסופים היום הם פיזיקליסטים. אנחנו, החוקרים והחוקרות, מזהים את הנפש עם 'מודעות'

המחקר שלנו, שמשתתפות בו אחת עשרה מעבדות ברחבי העולם, בנוי משני ניסויים. בראשון מוצגות לנבדקים תמונות לפרקי זמן משתנים – לפעמים להצצה חטופה, ולפעמים לזמן ארוך יותר. השאלה היא מה המנגנון המוחי שמאפשר לנו לתפוס גירויים

ומחפשים לה הסבר פיזיקלי. אנחנו מנסים להבין איך חוויה מודעת נולדת מתוך פעילות מוחית. נספיר קודם כול מה הפעיה. דמיינו שאתם מכניסים לפה קוביית שוקולד. אתם מרגישים מייד שזה טעים, אבל מה משמעות ההרגשה הזאת? קולטני הטעם על הלשון מזהים את ההרכב הכימי של השוקולד (למשל, שיש בו הרבה סוכר), אבל את זה גם מכונה יכולה לעשות. לעומת זאת, מכונות אינן יכולות להרגיש את חוויית הטעם הנפלא של השוקולד. אז איך נוצרת החוויה הזאת? מה במוח מאפשר לנו לחוות את העולם ולא רק לעבד מידע לגביו? התשובות לשאלה הזאת חלוקות. יש פילוסופים (רובם דואליסטים) הטוענים שלעולם לא נוכל לפתור את הפעיה הזאת, אבל יש גם לא מעט מדענים ופילוסופים (וכמובן גם מדעניות ופילוסופיות) שמאמינים אחרת. אני, למשל, עורכת בימים אלה מחקר גדול מאוד, שבאמצעותו אנחנו מקווים להבין טוב יותר כיצד נוצרת מודעות מתוך פעילות מוחית.

לאורך זמן, בהנחה שהמנגנון הזה קשור למנגנון היוצר את המודעות. בניסוי השני מתבקשים הנבדקים לשחק במשחק מחשב שברקע שלו מוצגים חפצים ופרצופים. פיון שהנבדקים עסוקים במשחק, הם לא תמיד מבחינים בתמונות שמופיעות ברקע. בניסוי הזה אפשר לבדוק את ההבדלים בפעילות המוחית בין המצבים שבהם הנבדקים לא הבחינו בתמונות הרקע ולא הייתה להם חוויה מודעת שלהן לבין המצבים שבהם הם הבחינו בהן וחוו חוויה מודעת שלהן. אנחנו מקווים שבסופו של המחקר נוכל להבין טוב יותר את הקשר בין הפעילות המוחית לבין החוויה המודעת – אבל אין ספק שיחלוף עוד זמן רב עד שנבין לגמרי את הנפש האנושית. המודעות היא תופעה מורכבת, מרתקת, ומסובכת מאוד. אינני יודעת אם נצליח להסביר אותה עוד בימי חיי, אבל אולי אחד מכם, הקוראות והקוראים, הוא שימצא את הפתרון לשאלה הזאת, המעסיקה את בני האדם זה מאות שנים.